

ro operatur & non orat, manus levat, & cor non levat. Juxta ergo Joannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ pravitas nulla contradicit, & bonorum operum ratio orationi concinit.

Nun. *Nos iniquè egimus, & ad iracundiam provocavimus, idcirco tu inexorabilis es.* Propter peccata enim populi, & transgressiones plurimas, quas ab initio fecerunt Dominum ad iracundiam provocantes, simul cum civitate disperi meruerunt: nec jam digni fuerunt venia, qui filium Dei ad se venientem spernentes, tanta afficiunt contumelia, sicut alius Propheta ostendit dicens: Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Jerusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Unde etiam nobis timendum est, ne & ipsi si contempserimus præcepta Domini: & inobedientes fuerimus evangelio Christi, duram gehennæ sententiam vindictam: qui corrigi nolumus de peccatis ad justitiam. Dicit enim Apostolus: Voluntariè enim nobis peccantibus post acceptam notitiam veritatis, jam non derelinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quedam expectatio judicii, & ignis cumulatio: quæ consumptura est adversarios. Et item: Irritam, inquit, quæ faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moriebatur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit: & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?

Samech. *Operuisti in furorè, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.* Ubi cumque enim furor, vel ira Dei in scripturis legitur: non perturbatio mentis, sed illa vindicta in pœna patientis exprimitur: Deus enim naturaliter pius semper bonus & placidus est: & semper idem ipse est, & anni ejus non deficient. De quo alibi legitur: Tu autem Domine universorum cum tranquillitate iudicas, & disponis omnia. Ideo dum percuit quemlibet vel occidit, nec parcat, non perturbationem ullam in semetipso sentit: sed quietus & placidus, reos debitas pœnas solvere cogit, de quo adhuc subditur:

Samech. *Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.* Nubem sibi opponere Deus dicitur, cum ingratas preces precantium exaudire designatur. Item nubes opposita orationi videtur, cum caliginè quadam & nubilo cœcitatatis mens obvolvitur, ne radio divinæ contemplationis illustrari mereatur.

Samech. *Eradicationem & abjectionem posuisti me in medio populorum.* Eradicatam se asserit, & abjectam plebs Judaica, quæ in Chaldaica captivitate sæpe pro scelere suis contrita est: primum sub Joachim: deinde sub Jeconia: tertio sub Sedechia: quando urbs vastata templumque incensum est, & muri destructi. Postremò reliquæ quæ sub Godolia ad habitandam terram à Nabuzardan principe militiæ relictae sunt contra præceptum Domini, quod eis per Prophetam mandaverat, in Ægyptum pergentes ibi dispererunt. In Romana verò captivitate ita urbs tota & terra devastata est, & plebs dissipata: ut nullam ultra spem restorationis haberet: sed usque in finem perseveraverit ejus desolatio. Mystice autem eradicationem & abjectionem à Domino patitur anima peccatrix in medio populorum constituta, quando à malignis spiritibus ita virtutibus spoliatur, & radice fidei tenuatur: ut jam non honori, sed pateat omnium irrisioni: & ipsi inimici dominantur illius & deceptæ insultent: quia juxta merita sua pœnas quas ei scriptura sacra prædixit, & laqueum perditionis sustinere cogatur. Unde sequitur:

Phe. *Aperuerunt super nos os suum omnes inimici nostri.*

Phe. *Formido & laqueus factus est nobis vaticinatio & contritio.* Aperuerunt enim tunc inimici os suum super peccatores, quando eos diversis laniatibus, & cruciatibus devorare festinant debitorum. Nec eis in aliquo miserantes parcunt, sed in formidinem pœnarum, & laqueum perditionis, juxta id quod propheticus sermo peccantibus prædixit, præcipitare student. Unde nunc Propheta interitum populi sui multipliciter ploravit, & nunc sancta Ecclesia animarum peccantium ruinam incessabiliter plangit: sicut in sequenti sententia demonstratur.

Phe. *Divisiones aquarum deduxit oculus meus: in contritione filia populi mei.* Divisiones ergo aquarum deducere se ab oculis perhibet Propheta in contritione filia populi sui: qui & perversitatem cordis illius deservit: & ruinam in peccatis, & contritionem in devastatione. Sic & nunc electorum

turba pro anima in peccatis perditâ, multiplices gemitus fundit: qui in diversis facinoribus eam errasse conspicit, & si quomodo eam à cœpta nequitia revocare possit, toto nisu & labore contendit.

Ain. *Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies.* Ain. *Donc respiceret, & videret Dominus de cœlis.* Instantiam orationis & perseverantiam nos habere Propheta docet. Qui ad cupita pervenire voluerit, reflectere mentem à studio orationis non debet: sed magis perseverare in intentione cœpta illum oportet. Hinc est quod in libro Regum de Anna scriptum est, quod postquam oraverat, vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati. Hinc & in Evangelio: cæcus ille qui in Jericho transeuntem Jesum audierat, misereri sibi ab eo petebat; sed cum à preterentibus sibi juberetur ut taceret, ipse multo magis clamabat dicens: Miserere mei fili David: unde & lumen quod expetit, nullo modo ejus fructu carebit. Respicit enim Dominus de cœlis: & fidelis sui oratoris preces suscipiens, salvum fecit eum, quoniam speravit in ipsum. Dicit enim ipsa veritas: Amen dico vobis: quicquid orantes petitis, fiet vobis. Et quia per oculorum aspectum, sæpe noxia concupiscentia intrat, sequitur:

Ain. *Oculus meus depradatus est animam meam in cunctis filiabus urbis mea.* Nunc reddit causam quare prædixerit oculum suum afflictum esse, eo quod non esset requies: quoniam cum per incuriam aspectus patefactus fuerit tentationi aditus, vix tranquillitatem invenit animus turbatus, nisi illi subveniret divinæ pietatis intuitus. Hinc est quod beatus Job ait: Pèpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Ut enim cogitationes cordis castè servare potuisset, fœdus cum oculis pepigit: ne prius incautè aspiceret, quod postmodum invitus amaret. Valde namque est quod caro deorsum trahit, & semel species formæ cordi per oculos alligata, vix magnitudinis manu solvitur. Ne ergo quadam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est: quia intueri non debet, quod non licet concupisci. Ut enim munda mens in cogitatione servetur à lascivia voluptatis lux, deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eva lignum vetitum contigisset, nisi hoc prius incautè respiceret. Scriptum quippe est: Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum: & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit. Hinc ergo pensandum est quanto debemus moderamine erga illicita visum restringere, nos qui mortaliter vivimus: si & mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam modo sub Judææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdidit, Propheta dicit: Oculus meus depradatus est animam meam. Concupiscendo enim visibilia, invisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorum fructum per exteriorum visum perdidit: per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam cordis munditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet gravitate mens vigeat: carnales tamen sensus pueriliter exterius perstreperunt, & nisi interioris gravitatis pondere, & quasi juvenili quodam vigore refrænentur: ad fluxa quæque & lævia mentem enervem trahunt.

Sade. *Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratias.* Avis enim nomine ipse Dominus significatur: qui licet in terra de virgine matre sit editus: tamen cœlestia, doctrina sua & exemplo semper petit: membraque sua fide & spe quasi duabus alis ad superna semper sublevar, dicens in Evangelio: Regnum meum non est de hoc mundo. Et item: Exivi, inquit, à patre: & cætera. Et rursum: Qui vult venire post me. De hac ave in Job scriptum est: Semitam ignoravit avis: nec intuitus est oculus vulturis.

Sade. *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.* Cum superius dixisset venatione se quasi avem captum, nunc addit vitam suam lapsam in lacum, & lapidem superpositum. Quid est ergo vitam labi in lacum, nisi corporalem vitam venire usque ad defectum? Lapsa est ergo vita Christi in lacum, quando ejus caro pervenit usque ad mortis occubitum. Cui superposuerunt lapidem: quando eo sepulto, petierunt à Pilato ut juberet custodiri sepulchrum: ne forte venirent discipuli, & furarentur eum: quibus cum ipse responderet: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis: illi abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus. Potest & in lacu nomine, vel infernus designatus accipi, vel calamitas profunda istius mundi. Lacus dicitur,

cujus fundus later, dum in unam foveam circumdatus includitur. Hic plano tergo inuentium oculis, falsa tranquillitate blanditur: sed quomodo sit profundus, absconditur. Hinc & in psalmo scriptum est: Posuerunt me in lacu inferiori, & cætera.

Sade. *Inundaverunt aqua super caput meum: dixi: per vii.* Aquæ in scriptura sacra, aliquando Spiritum sanctum, aliquando scientiam sacram, aliquando scientiam pravam, aliquando tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando mentes fidem sequentium demonstrare solent. Per aquam quippe sancti spiritus infusio designatur, sicut in Evangelio dicitur: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: & cætera. Rursum per aquam, sancta scientia designatur, sicut dicitur: Aqua sapientiæ salutaris potavit eos. Per aquam quoque prava scientia appellari solet, sicut apud Salomonem: mulier quæ typum hæreseos tenet, callidis suasionibus blanditur, dicens: Aquæ furtivæ dulciores sunt. Aquarum ergo nomine nonnunquam solent tribulationes intelligi, sicut per psalmistam dicitur: Salvum me fac Deus: quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Per aquam populi designantur, sicut per Joannem dicitur: Aquæ verò populi sunt. Per aquam quoque non solum fluxus decurrentium populorum, sed etiam bonorum mentes fidei prædicamenta sequentium designantur, sicut Propheta ait: Beati qui feminatis super omnes aquas: & per psalmistam dicitur: Vox Domini super aquas. Aquæ verò super caput redemptoris inundaverunt, quando sedulios populi Judæorum persecutioem moventes, divinitati redemptoris detraxerunt. Caput verò Christi, Deus est, ut Apostolus testatur: eum videntes Judæi, dixerunt ad Pilatum: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori: quia filium Dei se fecit.

Coph. *Invocavi nomen tuum Domine de lacu novissimo.* Quid enim lacum novissimum, nisi infernum inferiorem intelligere debemus, de quo in psalmo scriptum est: Erui animam meam ex inferno inferiori? Invocavit ergo redemptor noster nomen Domini de lacu novissimo, cum in virtute divinitatis descendit ad inferos, & destructis claustris tartari, suos quos ibi reperit eruens, victor ad superos ascendit.

Coph. *Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus.* Vocem enim dominicæ incarnationis divinitas ipsius audivit: qui salutem humani generis quam secundum humanitatem postulavit, secundum divinitatem tribuit. Proinde ipse ad patrem dicit in Evangelio: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me: ego autem sciebam, quoniam semper me audis.

Coph. *Appropinquasti in die quando invocavi te: dixisti, ne timeas.* Appropinquavit divinitas salvatoris humanitati ipsius, quando eam subita resurrectione juxta votum suum de morte triumphare fecit. Aliter: Appropinquavit Dominus servis suis cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberavit: quoniam à timore inimici, animas eorum eripuit, sic enim ipsi orabant in psalmo: Exaudi Deus orationem cum precor: à timore inimici eripe animam meam.

Res. *Judicasti Domine causam anime mea, redemptor vitæ meæ.* Judicavit ergo Dominus causam animæ Christi, quando innocentis mortem pervenire fecit ad salutem generis humani, & triumpho suæ resurrectionis confudit auctores ejus interemptionis. Aliter: Judicavit Dominus causam fidelium suorum quando redemit animas eorum: & non dereliquit omnes qui in se speraverunt, confessores suos ad cœlestem transtulit gloriam, & persecutores eorum in pœnam demerit perpetuam. Iniquitas enim illorum hoc promeruit: quia timere & honorare auctorem suum, temeritas mentis eorum eos non permisit. Insurrexerunt enim cum furoris sui infania in ipsum pastorem dicentes: Hic est hæres, & cætera. Ex servis verò ejus alium ceciderunt: alium occiderunt: alium verò lapidaverunt, & sic dissipatae sunt oves gregis. Quapropter nunc dicit:

Res. *Vidisti domine iniquitatem illorum adversum me, judica judicium meum.* Res. *Vidisti omnem furorè, ad-versas cogitationes eorum adversum me.* Cogitatio enim illorum maligna erat, & sermones pleni infania, auctorem vitæ interficere cogitantes, & sermonibus veritatis exprobrare nitentes. De quo sequitur:

Sin. *Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogita-*

tiones eorum adversum me. Sin. *Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversum me tota die.* Hinc & in Evangelio scriptum est: Principes autem, & seniores populi consilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent & occiderent. Et iterum: Principes sacerdotum, & omne consilium quærebant falsum testimonium contra Jesum, & cætera. Unde eo crucifixo, prætereuntes blasphemabant: Vah qui destruis Templum Dei, dicentes. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis, & senioribus dicebant: Alios salvos fecit, seipsum salvum faciat: Si rex Israel est, descendat nunc de cruce. Talis enim fuit meditatio eorum, ut contra veritatem instituerent testes falsos, & malum pro bono redderent gratis. Quæ psalmista dudum præcinebat, dicens: Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui. Gratis revera, quibus mali nihil fecerat. Illud enim gratuitum dicimus, quod non alicujus rei compensatione tribuitur. Absconderunt mihi, ut illi putabant, qui divinitatis ejus potentiam non credebant. Nam quid potest abscondi, cui nihil occultum est?

Sin. *Sessioem eorum, & resurrectionem eorum vidit: ego sum psalmus eorum.* In sessione exprimit habitum judicantis: in resurrectione verò studium id quod moliebantur perficiendi. Sed quia in cathedra pestilentia pontifices, & principes Judæorum sederunt insidiantes ut interficerent innocentem: ad hoc surrexerunt, ut quod nequiter tractarent, opere nefario consummarent. Infelicitas fuit in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt. Sed quicquid ipse coram eis veracibus verbis proferebat, totum in calumniam, & in opprobrium vertere studebant. Unde cum diceret: Amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli: tunc expuerunt in faciem ejus, & acceperunt arundinem, & percusserunt caput ejus, dicentes: Prophetiza nobis, quis est qui te percussit? Quod etiam Propheta dudum in spiritu prævidens, ostendit dicens: Adversum me exercebantur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebant vinum. Dicit enim passioem suam genti Judaicæ fuisse fabulam: qui quasi impleta cogitatione sua, de nece Domini temulentissimè garriebant. Sed his qui incorrigibiles erant: & magis perseverare in malo, quam inde recedere eligebant, superba se intentione defendentes, quasi justitiæ executores per Jeremiam dicitur:

Thau. *Redde eis Domine vicem juxta opera manuum suarum.* Moxque eandem vicem expressius subdidit dicens:

Thau. *Dabis eis scutum cordis laborem tuum.* Labor quippe Domini apparet inter homines, passibilis ejus humanitas fuit, quam Judæi superbe sapientes, dum discernent despexerunt: eumque immortalem credere designati sunt, quem natura passibili mortalem viderunt. Cumque ejus humilitatem conspicerent, superbiæ fastu indurati, summa cura moliti sunt ne eorum mentes sancta prædicantium verba penetrarent. Dum ergo eis Dominus vicem malorum operum redderet, dedit illis scutum cordis laborem suum: quia recto judicio inde illos contra se superbe obstinatos exhibuit: unde ipse pro nobis in infirmitate laboravit. Repulerunt quippe à se verba prædicantium, qui designati sunt in Domino infirma passionum. Laborem igitur Domini contra eundem Dominum scutum cordis habuerunt: qui superbe sapientibus eo despectius apparuit, quò propter eos humilis fuit. Hoc sicut jam superius diximus, prius ille peccator tenuit: qui requirenti Domino, cur lignum vetitum contigisset, non ad se culpam reddidit: sed à muliere quam ei dederat se accepisse respondit: ut quasi reatum suum obliquè in auctorem relideret: qui ei mulierem dederat quæ talia persuaderet. Hoc scutum etiam requisita mulier tenuit: quando neque ipsa ad se culpam retulit, sed serpentis illud persuasionebus replicavit dicens: Serpens decepit me, & comedi: ut ipsa quoque reatum suum obliquè in creatorem duceret: qui illic intrare serpentem persuasurum talia permisisset. Serpens verò jam non requiritur, quia nec ejus poenitentia quærebatur. Hi autem quorum poenitentia quæsitâ est, scutum nequissimæ defensionis contra justissimæ correptionis verba protulerunt. Unde nunc usque in usum peccantium trahitur: ut culpa eum arguitur, defendatur: & unde finiri reatus debuit, inde cumuletur.

Thau. *Persequeris in furorè: & conteres eos sub oculis Domine.* His tribus sententiis quas modo enumeravimus,

quæ sub Than litera prænotatæ sunt: respondet ad superiores: quibus iniquitatem Judæorum, & dolosam meditationem expresserat: ostendens quoniam in furore, divino iudicio disponente, hostes eorum illos persecuti sunt, & in præsentis vita fortiter contriverunt, ita ut hæcenus per totum orbem dispersi, malum exilii patiantur: sedentes sine

rege, ac sacerdotio regali, & sine templo, & sine cultu pietatis. Qui autem ad Christum convertuntur, promissionem illam quæ ad patres eorum facta est, spiritualiter hæreditant. Denique tribus alphabetis quibus anteriorem partem lamentationis Propheta explicavit enarratis, jam quid quartum insinuet, considerandum est.

Explicit Commentarius secundus in lamentationes Jeremiæ.

IN TERTIUM LIBRUM COMMENTARIORUM LAMENTATIONUM JEREMIÆ D. HIERONYMI PROŒMIUM.

EXTREMUS liber tractatus Jeremiæ inchoandus est à quarto alphabeto, quod sicut primum & secundum sapphico metro decurrit: in quo simili modo, ut in cæteris casum populi Judaici, atque vastationem urbis, lamentabili voce Propheta historialiter deplorat. Spiritualiter autem lapsam animæ fidelis, atque ruinam in peccatis miserabiliter plangit: subnectens orationem quam fudit lachrymosa voce propter interitum suorum ad piæ aures Domini: quatenus ipsè benignus miseris manus solatii porrigendo, in statum pristinum erigat, atque perfectæ sanitati restituat.

COMMENTARIORUM DIVI HIERONYMI IN LAMENTATIONES JEREMIÆ LIBER TERTIUS.

Caput IV.

ALEPH. *Quomodo obscuratum est aurum: mutatus est color optimus. Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum.* Nam licet hæc historialiter urbis Jerosolymitanæ destructionem & templi concremationem videantur sonare: ubi totus ille ornatus veterum dissipatus est, & ad nihilum redactus, tamen altiori sensu templi mystici dejectionem significat, quod quotidie in reproborum vita, & moribus obfuscatur atque destruitur. Quid namque auro, quod metallis cæteris præminet, nisi excellentia sanctitatis: quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reverentia religionis exprimitur? quid per sanctuarii lapides, nisi sacrorum ordinum personæ signantur? quid platearum nomine, nisi præsentis vitæ latitudo dicitur? profecto à latitudine plateæ sunt vocatæ. Per semetipsam verò dicit veritas: Lata & spaciola via est quæ ducit ad perditionem. Aurum igitur obscuratur, cum terrenis actibus sanctitatis vita polluitur. Color optimus commutatur: cum quorundam qui agere religiosè credebantur, existimatio ante acta minuitur. Nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit: quasi colore permutato ante humanos oculos ejus reverentia despecta pallefcit. Sanctuarii quoque lapides in plateas dispersuntur, cum causa secularium foras lata itinera expetunt: hi qui ad ornamenta Ecclesiæ internis mysteriis quasi in secretis sanctuarii vacare debuerant. Ad hoc quippe sanctuarii lapides fiebant, ut intra sancta sanctorum in vestimento

summi sacerdotis apparerent. Cum verò ministri religionis à subditis honorem redemptoris sui, ex merito vitæ non exigunt: sanctuarii lapides in ornamento pontificis non sunt. Qui nimirum sanctuarii lapides dispersi per plateas jacet, cum personæ sacrorum ordinum voluptatum suarum latitudini deditæ, terrenis negotiis inhaerent. Et notandum quod non hos dispersos in plateis, sed in capite platearum dicit: quia cum terrena agunt, summi videri appetunt, ut & lata itinera teneant ex voluptate delectationis, & tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis. Nihil quoque obstat, si sanctuarii lapides, eosdem ipsos, quibus constructum sanctuarium existerat, accipimus: qui dispersi in capite platearum jacet, quando sacrorum ordinum viri terrenis actibus ex desiderio inserviunt: ex quorum prius officio sanctitatis gloria stare videbatur. Sacralia itaque negotia aliquando ex compassione toleranda sunt: nunquam verò ex amore requirenda: ne cum mentem diligentius aggravant, hanc suo victam pondere ad ima de cælestibus mergant.

Beth. *Filii Sion inelyti, & amici auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?* Ad eundem sensum hæc sententia pertinet, ad quem superior, quod filii Ecclesiæ qui inelyti fuerunt Christiana religione, & ornati sapientiæ fulgore, & decore virtutum, nunc emolliti carnalibus desideriis, & terrenis cupiditatibus tabefacti, vasis testeis comparentur, quæ dominicæ correptionis virga in futuro examine conterens franget, & ad nihilum rediget: taliter ut non inveniri possit fragmen testæ, quo igniculus ferri possit de incendio.

Gimel. *Sed & lamia nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.* In lamia quippe duplicitas Judæorum & fictio hypocritarum exprimitur. Lamia enim humanam faciem habet, sed corpus bestiale: sic & populus Judæorum specie tenus culturam Dei simulabat: sed feroci animo semper illi contrarius existebat. Quod bene per Isaiam ostenditur cum dicitur: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me. Similiter omnes hypocritæ in prima facie quod ostendunt, quasi

quasi ex ratione sanctitatis est, bestiale est quod sequitur corpus, quia valde iniqua sunt quæ sub boni speciei moluntur. Possunt & in lamia, hæretici accipi: qui humanam quidem faciem, sed belluina per impietatem corda gestant. Hi tunc mammam nudant, quando errorem suum liberè prædicant. Tunc catulos lactant, quando malè sequaces parvulorum animas, dum perversa insinuant, ad impietatem nutriendum conficiunt. Filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. Sicut in lamia, sic & in struthione fictio & immanitas historialiter Judæorum, & secundum mysticum sensum, simulatio & immanitas hypocritarum designatur: qui fingere sciunt virtutum opera, non veraciter agere. De hoc struthione inter alia, & in libro Job legitur: Induratur ad filios suos quasi non sint sui: frustra laboravit nullo timore cogente. Indurata est ergo crudelis synagoga Judæorum contra Apostolos, & prædicatores novi testamenti, qui de ipsa gente nati fuerant, quasi non essent sui filii: odio eos habens, & externos deputans: crudeliter illos ubique in deserto gentium persequatur propter Evangelium Christi, quod & ipsa veritas videtur eis prænunciare, cum ait: Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini: absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se præstare: Et hæc facient vobis: quia non noverunt patrem neque me. Frustra ergo laborat nullo timore cogente: quia cum Christum persecuta est quasi everlorem gentis, & destructorem regni: nec statum regni, nec salutem gentis servavit, sed magis perdidit.

Daleth. *Adhæsit lingua lactentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Hoc notat juxta historiam, quod lactentes atque parvuli infantes Judæorum, delictum matrum atque nutricum solatio, fame & siti laboraverunt. Juxta allegoriam verò significat, quod hi qui infirmi adhuc sunt intellectu, & minus validi ad percipiendum fortiozem cibum, qualibus ait Apostolus: Lac vobis potum dedi: propter inertiam & desidiam doctorum, spiritualis intelligentiæ erant alimonia. Parvuli, inquit, petierunt panem, & non erat qui frangeret eis: id est, infirmi quique scripturæ sacræ fortiores sententias petierunt sibi exponendo comminui: sed qui exponere studeat, non valet inveniri. Potum vidit scripturam sacram Propheta cum diceret: Omnes sitientes venite ad aquas. Si potus aperta mandata non essent, per semetipsam veritas non clamaret: Si quis sitit, veniat & bibat. Quasi cibum & potum intellexit Propheta Judææ desuisse cum diceret: Nobiles ejus interierunt fame, & multitudo siti exaruit. Paucorum quippe est fortia & occulta cognoscere, multorum verò historiæ aperta sentire. Idcirco Judææ nobiles non siti, sed fame interiisse asserit: quia hi qui præesse videbantur, dum totos se exteriori intelligentiæ dederant: quod de minimis discutendo mandarent, non habebant.

He. *Qui vescabantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Qui sunt illi qui vescabantur voluptuosè, nisi illi Judæi qui semper terrenis concupiscentiis, & sæculi voluptatibus dediti erant, & pro cibo & potu sæpius murmurabant, dicentes ad Moysen: Reverta induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis, & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum. Et iterum: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Agypto gratis. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones porrique & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. Ipsi interierunt in viis: quia in lata, & spaciola via quæ ducit ad mortem, exterminati sunt. Et qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora: cum vanam istius mundi pompam appetentes, & historicam traditionem legis sequentes, spirituales intelligentiam spernebant. Quod enim vetus observantia ceremoniarum legis stercoribus comparetur, ostendit Paulus, dicens: Quæ ergo mihi fuerunt lucra, propter Christum arbitratus sum ut stercora. Tropologicè verò quicumque avaritiam terrenam, & delicias voluptatum secutus, viam istius vite incorrectus expleverit: non ad æternæ vitæ gaudia, sed ad fœditatem pœnarum perventurus erit.

Vau. *Et major effecta est iniquitas filia populi mei peccato Sodomorum: quæ subversa est in momento, & non ceperunt in ea manus.* Major ergo effecta est iniquitas populi Judæorum peccato Sodomorum, quia illi tantummodo legem naturalem: isti autem & naturalem, & scriptam trans-

Tom. V.

gressi sunt. Videntes mirabilia Dei, & cibo cælesti pasti, ingrati semper ejus beneficiis exiterunt. Unde & doctores non ceperunt in eis manus, qui condignos laboris sui in ipsis non invenerunt fructus. Nam ipsum legislatorem suum Moysen plurimis convitiis irritaverunt, & Prophetas Dei ad se missos persecuti sunt: novissimè verò ipsum hæredem, hoc est unigenitum filium patris ad se venientem ut eos salvaret, & ab errore corrigeret, spernebant, & diversis calumniis insequentes ad extremum per invidiam occiderunt. Qualiter autem iniquitas Judæorum major sit peccato Sodomorum, ostendit Evangelium, ubi ita legitur: Tunc cepit Jesus exprobare civitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus: quia non egissent penitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere penitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissus erit in die judicii, quam vobis. Et tu Capernaum nunquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hunc diem. Verumtamen dico: quia terræ Sodomorum remissus erit in die judicii quam tibi.

Zain. *Candidiores Nazaræi ejus nive: nitidiores lacte: rubicundiores ebore antiquo, Sapphyro pulchriores.* Hæth. *Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Adhæsit cutis eorum ossibus: aruit & facta est quasi lignum.* His duabus sententiis ostenditur, quomodo omnis decor prioris populi, quem habebant in ornatu templi & cultu divino, propter peccata eorum emarcuerit, & destruentibus hostibus, ad nihilum redactus sit. Mysticè autem casus animarum quorundam fidelium à Propheta deploratur. Quid enim Nazaræorum nomine, nisi abstinendum, & continentium vita signatur: quæ nive & lacte nitidior dicitur? Nix enim ex aqua congelascit, quæ desuper venit. Lac autem ex carne exprimitur, quæ de inferioribus nutritur. Quid enim per nivem, nisi candor vitæ cælestis? Quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? Et quia plerumque continentes viri in Ecclesia tam mira opera faciunt: ut multi qui cælestem vitam tenuerunt, multi qui terrena bene dispenserunt, superari videantur, & candidiores nive, & nitidiores lacte referuntur: qui etiam quia per fervorem spiritus, antiquorum ac fortium patrum nonnunquam vincere vitam videantur, rectè adjungit: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderii flamma signatur. Ebur verò esse os magnorum animalium non ignoramus. Ebore utique antiquo rubicundiores sunt: quia sæpe ante humanos oculos nonnullis præcedentibus patribus studii ferventioris existunt. De quibus ut totum simul ostendatur, adjungitur: Sapphyro pulchriores. Et aerei quippe coloris est Sapphyrus. Et quia præcedentes multos, atque ad superna tendentes, per cælestem conversationem videntur vincere, narratur Sapphyro pulchriores extitisse. Sed plerumque dum virtutum copia, etiam plus quam expedit prosperatur, in quamdam sui fiduciam mens adducitur, & decepta presumptione propria, repente peccato surripiente insulcatur: Unde rectè subjungitur: Denigrata est super carbones facies eorum. Nigri enim post candorem fiunt: quia amissa Dei justitia cum de se præsumunt, in ea etiam quæ non intelligunt, dilabuntur peccata. Et qui post amoris ignem ad frigus torporis veniunt, extinctis carbonibus ex comparatione præferuntur: nonnunquam enim dum timorem Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus rectè subjungitur: Non sunt cogniti in plateis. Platea quippe sermonis Græci ratione pro latitudine dicitur. Quid verò est humanæ menti angustius, quam voluntates proprias frangere? De qua fractione veritas dicit: Intrate per angustam portam. Quid autem latius, quam nullis propriis voluntatibus reluctari, & quaqua versum impulsus arbitrii duxerit, se sine retractione diffundere? Qui ergo per fiduciam sanctitatis positò meliorum judicio se sequuntur: quasi per plateas pergunt: sed non cogniti sunt in plateis, quia de vita sua aliud ostenderunt, quando frangendo voluntates proprias in angusto se calle retinebant. Et bene additur: Adhæsit cutis eorum ossibus. Quid in cute, nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur: quia ab eis prava sententibus, infirmitas vitii, duritia virtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt: sed elationis fiducia decepta,

G g g